

Okkupasjonshistoriens mest farefulle og dramatiske redningsaksjon

bok

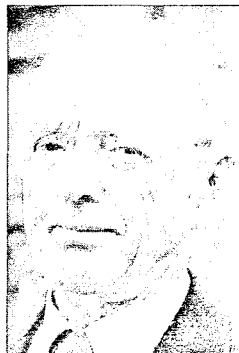
Ragnar Ulstein: JØDAR PÅ FLUKT Samlaget

Mange mennesker viste et uforferdet mot

Ragnar Ulstein har greid det igjen: han har belest enda en fasett av norsk okkupasjonshistorie – og han har gjort det slik at historien om den store redningsaksjonen, «Jødar på flukt», er blitt akkurat så mettet med dramatikk og nervepirrende fare som den livredningsaksjonen var.

Journalisten, forfatteren og Linge-karen Ragnar Ulstein har siden 1972 vært statsstipendiat i historie, og har bak seg fremragende bøker om deler av den norske okkupasjonshistorien.

Fra hans penn – og omhyg-

FREMragende: Journalisten, forfatteren og Linge-karen Ragnar Ulstein har siden 1972 vært statsstipendiat i historie, og har bak seg fremragende bøker om deler av den norske okkupasjonshistorien.

gelige forarbeide, inklusive en serie intervjuer med sentrale skikkelser – stammer bøker om Englandsfarten, svensktrafikken og etterretningstjenesten under okkupasjonen.

Denne gang har han med «Jødar på flukt» gitt oss breddehistorien om redningen av norske og utenlandske jøder som kom unna arrestasjon etter at den tyske aksjonen ble satt i gang høsten og vinteren 1942.

Okkupasjonshistoriens mest dramatiske redningsaksjon, heter det et sted i boken. Ca. 760 jødiske mennesker ble arrestert og sendt i konsentrasjonsleirene i Tyskland og Polen – mens nesten tusen norske jøder ble reddet over til Sverige langs fluktrutene som fra høsten 1941 ble etablert av

de såkalte «eksportsentralene» i Siv.org., Mil.org. og kommunistenes Kom.org.

Hundrevis av mennesker ble etterhvert engasjert i arbeidet: flyktningene skulle skaffes dekningssted, der skulle de hentes til oppsamlingsplass, derfra skulle de transporteres inn i faresone langs grensen – der skulle de ledes videre på den siste, vanskelige etappen av grenseløse.

Redningsaksjonen er nevnt nærmest sporadisk i flere verker om okkupasjonen – her er den hovedsaken. Som bakgrunn for beretningen om dette norske drama, har Ragnar Ulstein risset opp den politiske utvikling i Tyskland, nazismens fremvekst, okkupasjonen av vårt land og forfølgelsen av Europas jøder.

Utfordret i sin innerste

medmenneskelighet, viste mange mennesker også utenfor krigernes rekke et uforferdet mot. Det gjaldt for eksempel leger og sykepleiere på Ullevål og Lovisenberg som gjemte jøder, det gjaldt drosjesjåfører fra Oslo som kjørte til grensetraktene, det gjaldt lastebilsjåfører som kjørte hele lass av flyktninger og utsatte seg for kontrollenes nerveslit.

Kvinnebanden

Kvinner selv sto opp og strede ... Ulstein understreker hvilken fremragende innsats kvinner gjorde i redningsarbeidet. Det gjelder ikke minst «Kvinnebanden», som hadde drevet flyktningearbeide ute i Europa gjennom Nansenhjelpen. Flere av dem reiste til Kontinentet og hentet jødiske barn ut av na-

zislørne. Da styggnatten kom, evakuerte de et helt barnehem – og fikk de små trygt over til Sverige. De arbeidet i mørket, i ly av natten, med risiko for å bli stoppet og arrestert, torturert og henrettet. Det var innført dødsstraff for å hjelpe jøder til flukt.

Den store redningsaksjonen måtte bli kortvarig, hektisk, intens; de jødiske mennesker som ikke var arrestert, måtte ut av landet omgående.

Men ut av landet måtte også en rekke andre. Senhøsten og vinteren 1942 så det som svartest ut i landet: den tyske krigsmakt gikk frem på de fleste fronter, store grupper av Mil.orgs apparat ble rullet opp. Englandsfarten var stanset opp. De som kom seg unna, måtte ut; under tortur kunne store deler av

organisasjonen bli rullet opp. Så kom aksjonen mot jødene; det ble trangt om plassen på flyktningerutene – nye ble opprettet, og flere folk ble tatt inn i hjelpearbeidet.

Ikke noe glansbilde

Ragnar Ulstein søker å unngå glansbildet. Det var ikke store deler av folket som deltok aktivt, de fleste skjøttet sitt kjøpmannskap som best det gikk. Flere enn vilker å tenke på utførte profitable arbeider for okkupasjonsmakten. Det tyske Gestapo hadde et nett av norske angivere i sin tjeneste – som for eksempel medlemmene av den beryktede Rinnanbanden i Trondheim.

Forfatteren stikker heller ikke under stol at adskillige hjelpere tok seg uhørt betalt for å ledsage flyktninger til

svenskegrensen. Det var helst folk som ikke var knyttet til «transportapparatet».

«Jøder på flukt» – historien om dem som ble reddet – er skrevet med sans for hva dette også var: spennende og høydramatiske handlinger med liv som innsats. Ragnar Ulstein hefter ofte historien til enkeltskjebner for å illustrere de store linjene – og han gjør det med sans for fortellingsens dynamikk. Hans forberedende undersøkelser og personalkunnskap virker påtatt, slik som vi kjenner det igjen fra hans tidligere bøker – og hans innlevelsessevne bidrar til å gjøre fremstillingen av de vågale redningsaksjonene til spennende opplysende lesning.

Femti år etter er Ragnar Ulsteins bok også en fortjent hydestil disse dristige. **MAGNE SKJÆRAASEN**

Rp 4/1-95

109354